

Reflexe a zásady reflektivního psaní

Na minulé hodině jste měli možnost zažít ukázkou reflektivního psaní a také si poprvé vyzkoušet váš první zápis. Pokud jste však z nějakých důvodů chyběli nebo byste znovu stáli o ucelený přehled zásad reflektivního psaní, budiž vám tento dokument průvodcem.

Co je reflexe

Reflexe je **proces vytváření či revidování významů o různé hloubce**, která **zahrnuje celou osobu reflektujícího a interakce s jeho prostředím a lidmi**. Uff. Definicí reflexe existuje celá řada a předcházející věta byla dokonce syntézou hned tří z nich. Přestože se reflexe v pedagogickém prostředí v poslední době stává nadužívaným a v mnoha případech tak vyprázdňeným pojmem, její přínos v praxi je nedocenitelný. Reflexe nám slouží k tomu, abychom se mohli ohlédnout za událostmi a jejich podstatnými aspekty a často si tak zvědomit nová spojení, které jsme před tím neviděli. Jako vaši lektoři proto věříme, že na vašich učitelských praxích může být reflexe skvělým spojencem právě při hledání klíčových podnětů pro vaše učení. Reflektivních nástrojů existuje celá řada a kromě společných reflektivních sezeních na hodinách jsme vás proto vybavili reflektivním deníkem, který je vždy k dispozici pro vaše myšlenky i tehdy, když sdílení ve skupině není možné.

Zásady reflektivního psaní

Pro představení deníků jsme na Reflexi praxe využili **cvičení V parku od Jennifer Moon**, které je volně dostupné z autorčiných stránek (viz citované zdroje). Tento dokument jsme na hodině společně četli ve skupinkách a ve 4 záznamech z téže události, jsme pozorovali, jak vypadá postupný **přechod od popisného k reflektivnímu textu**. Vaším úkolem během cvičení bylo identifikovat části textu, které subjektivně považujete za reflektivní a na závěr cvičení jsme postupně pojmenovali systémové posuny v záznamech zarámované jako kvality reflektivního textu:

- Od popisu po reflektivní záznam
- Od žádných otázek přes otázky po odpovědi na otázky
- Identifikace a postupně efektivnější zacházení s vlivem emocí
- V „odstupu od události“
- V sebetázání, zpochybňování vlastních myšlenek
- V rozpoznání důležitosti předchozí zkušenosti
- V braní v úvahu názorů ostatních lidí směrem k metakognici – přezkoumávání vlastních reflektivních procesů

Pokud pročítáte jednotlivé záznamy z výše uvedeného cvičení, jistě si povšimnete, že zatímco v prvním záznamu se autorka soustředí primárně na faktický popis události v dalších rozsah tohoto popisu výrazně zmenšuje a prostor zaplňuje svými úvahami a otázkami. To stejné platí i pro vaše deníkové záznamy. **Pojďte dát tolik prostoru pro popis situace, kolik jen vy sami potřebujete k jejímu vybavení**. Deník má sloužit hlavně vám, proto není potřeba psát romány o školních situacích tak, aby je pochopil kdokoliv, kdo si záznam otevře.

Jak jste se mohli dozvědět výše v textu, reflexe nezahrnuje pouhé ohlédnutí, ale také další vytváření a revidování významů. **Pojďte prostor v zápisu využít k zamýšlení**. Pokud se například žáci na náslechu u provázejícího učitele chovali odpojeně, zkuste se zamyslet nad tím, co mohlo být příčinou tohoto chování a zda-li toto chování nějak učitel mohl ovlivnit. **Nebojte se klást sami sobě otázky, předkládat úvahy, či vaše úvahy zpochybňovat**. Je možné, že objevíte otázky, na které si budete i sami odpovídat a někdy zůstanou nezodpovězené nebo podložené jen možnými hypotézami a dojmy.

Pro mnohé z vás se jedná o první příležitost(i), ve které učíte ve třídě a pro některé z vás tato zkušenost obnáší velký výstup z komfortní zóny. Na praxi možná odvedete povedené hodiny, ze kterých budete nadšení, ale jiné, z různých důvodů, nemusí jít podle plánu. **Vaše nervozita, radost, či zklamání** mají vliv na vaše vnímání hodiny a **jsou nedílnou součástí procesu učení, tudíž by se měly objevit i ve vaší reflexi**. Nejsou to pouze vaše pocity, které mají vliv na proces učení. Ve třídě jsou přítomní také žáci či provázející učitel, kteří do procesu vstupují a přinášejí s sebou další činy i emoce, které ovlivňují váš výsledný dojem z hodiny. Pojdte postupně sledovat a reflektovat vlastní prožívání i prožívání ostatních, kteří se účastní výuky.

Záznamy v deníku mají tu výhodu, že vám umožňují nahlédnout do podstatných aspektů události v minulosti, které by jinak byly zapomenuty. **Díky těmto záznamům tak můžete čerpat z vašich předcházejících zaznamenaných zkušeností** a zlepšovat se jako pedagog na základě rozpoznání důležitosti těchto zkušeností. Přestože jsou vaše praxe krátké a každá zkušenost se může ze začátku zdát jedinečná, vězte, že reflektivní deník není pouze nástrojem pro vaši školní praxi, ale může vás provázet celou pedagogickou kariérou. Proto se k záznamům můžete navracet a čerpat z nich i mnohem později.

V neposlední řadě je potřeba říci, že naše reflektivní praxe je jen tak dobrá, jak je naše schopnost pokládat si zásadní otázky týkající se reflektované zkušenosti. **Sdílení vaší zkušenosti s provázejícím učitelem, spolužáky či kolegy vám může přinést nečekané vhledy, které ovlivní směr vašeho dalšího uvažování a kvalitu reflexe**. Neváhejte ve svých záznamech zapojit také názory a pohledy dalších osob, jejichž nezúčastněná pozorování a vhledy mohou napomoci vašemu učení a rozvoji.

Přejeme vám mnoho zdaru na vaší praxi a radostných momentů učení. Pokud byste stáli o názorné příklady toho, jak může vypadat váš deníkový záznam, můžete nahlédnout do dokumentu ***Ukázky (nejen) dobré praxe při psaní reflektivního deníku***.

Zdroje

Korthagen, Fred & Vasalos, Angelo. (2005). Levels in Reflection: Core Reflection as a Means to Enhance Professional Growth. *Teachers and Teaching*. 11, 47-71. DOI: [10.1080/1354060042000337093](https://doi.org/10.1080/1354060042000337093)

Moon, J. (n.d.). *The centre for excellence in Media Practice: People > Jenny Moon*. The Centre for Excellence in Media Practice | People > Jenny Moon.
<http://www.cemp.ac.uk/people/jennymoon.php>.

Nehyba, J. (2014). *Reflexe v procesu učení: desetkrát stejně a přece jinak--*. Brno: Masarykova univerzita.